

Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kalıp Sözlerin Kullanım Düzeylerinin Tespiti ve Değerlendirilmesi

Sema BAŞAR

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, smbasar@gmail.com

ÖZET

Kalıp sözler, dilin söz varlığı içinde yer alan kalıplaşmış ifadelerdir. Atasözleri, deyimler ve ikilemeler gibi kalıp ifadeler içinde yer alırlar. Kalıp sözler, bireylerin birbirleriyle iletişim kurarken söyledikleri kalıplaşmış olarak kullanılan ifadelerdir. Kalıp sözler karşılaşma, selamlaşma, tanışma, evlenme, çocuk sahibi olma, işe başlama, hastalanma, birinin ölmesi gibi hayatın çeşitli alanlarında kullanılırlar. Toplumda farklı olay ve durumlar karşısında farklı sözler söylenmesi gelenek hâline gelmiştir. Bu ifadeler kalıplaşmış biçimde kullanılırlar. Bu ifadeler toplumun kültürünü yansıtmada önemli yere sahiptirler. Toplumsal kültürü yansıttıkları için yabancılara Türkçe öğretiminde de ağırlıklı olarak kullanılmalıdır. Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kullanılan kalıp sözler incelenmiş, kullanım amaçlarına göre sınıflandırılmıştır. Çalışmanın sonunda kitaplardan elde edilen bulgulardan hareketle kalıp sözlerin kullanım düzeylerine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalıp sözler, yabancılara Türkçe öğretimi, Türkçe öğretimi kitapları.

Determination and Evaluation of the Use Levels of the Works in Turkish Teaching Lectures for Foreigners

ABSTRACT

Pattern words are stereotypes in the vocabulary of the language. Proverbs, idioms and phrases are included in the mold statements. The words of the words are used as stereotypes when individuals communicate with each other. Patents are used in various areas of life such as encounter, greeting, dating, marriage, having children, getting started, getting sick, dying. It has become a tradition to say different words in the society against different events and situations. These expressions are used in stereotypes. These statements have an important place in reflecting the culture of the society. In this study, the words used in Turkish textbooks for foreigners were examined and classified according to their intended use. At the end of the study, based on the findings obtained from the books, evaluations were made about the usage levels of the words.

Keywords: Mold Words, Teaching Turkish to foreigners, Turkish teaching boks, culture transfer.

1. GİRİŞ

Günlük hayatın akışı içinde belli durumlarda birtakım sözler söylenir. Bu sözler aynı olay ve durumlar karşısında aynı biçimde kullanılan sözlerdir. Bunları kalıp söz olarak adlandıran Özdemir, bu sözlerin “ölüm, doğum, evlenme gibi özel durumlarda duygularımızı açıklamak, belirtmek için” kullanıldığını ifade etmektedir (Özdemir, 2000). Bu sözleri ilişki sözleri olarak adlandıran Aksan’a göre bu sözler bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması adet olan birtakım sözlerdir (Aksan, 2006). Barın’a göre kalıp sözler veya ilişki sözleri adı verilen dil öğeleri tıpkı deyimler ve atasözleri gibi toplumun kültürünü, inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve görenekleri yansıtan sözlerdir. Barın, kalıp sözlerin kullanımı ile toplumun dünya görüşü arasında bir paralelliğin dikkat çektiğini belirtmektedir (Barın, 2007). Gökdayı, kalıp sözlerin atasözleri, deyimler ve ikilemeler gibi diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırt edilmesinde karışıklıklar yaşandığını ifade etmektedir (Gökdayı,2008). Bir toplumun bireyleri birbiriyle iletişim kurarken sosyal yaşamın gereği olarak bazı sözleri

adet olduğu için kullanırlar. Karşılaşma, selamlaşma, hastalık, mutluluk, doğum, ölüm, aileden birisinin uzaklara gitmesi gibi sosyal hayat durumlarında herkes tarafından bilinen bir takım kalıplaşmış sözler kullanılır. Ev alan birilerine “hayırlı olsun, güle güle oturun” gibi sözler söylenir. Bu durumda kalıp sözler toplumun kültürünü yansıtır ve gelecek kuşaklara aktarır. Böylece toplum kültürünü canlı tutar. Canbulat ve Dilekçi kalıp sözlerin belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş klişe sözler olduğunu belirtmektedir (Canbulat ve Dilekçi, 2013). Baş, kalıp sözleri söz varlığı üzerine yapılacak araştırmaları tasnif ederken terimler, kalıp sözler, kalıplaşmış ifadeler ve yabancı sözcükler üzerine değerlendirmeler gibi özel amaçlı söz varlığı araştırmaları içinde göstermiştir (Baş, 2011). Kara ve Memiş çalışmalarında, kalıp ifadelerin dilin zenginliğini yansıttığı gibi öğrenen kişiye de dili esnek bir biçimde kullanabilme seçenekleri sunduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda içlerinde zengin bir kültür barındırdığından kalıp ifadeleri Türkçe öğrenenlere kazandırmanın önemine vurgu yapmışlardır (Kara ve Memiş, 2015). Şimşek, kalıp sözleri toplumda bireyler arasındaki ilişkiyi düzenleyen ve basitleştiren ilişki sözleri olarak nitelendirmektedir. Şimşek’e göre kalıp sözler dildeki sabit/yerleşik ifadeler olup dil öğretimi için gerekli temel unsurlardır. Bu sözler, kültür aktarımını sağlayıp dili yabancı bir dil olarak öğrenenler için de farklı bir dünya görüşü hâline getirirler (Şimşek, 2015).

Bu tanımlarda genel olarak kalıp sözlerin kültürle ilişkisine vurgu yapılmaktadır. Ancak Gökdayı kalıp sözlerin diğer kalıplaşmış dil birimleriyle karıştırıldığına dikkat çekmektedir. Türkçenin söz varlığının bir bölümünün atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözler gibi daha çok kalıplaşmış dil birimlerinden oluştuğunu atasözü, deyim ve ikilemeler hakkında çok çalışma yapılmasına rağmen kalıp sözlerle ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılmadığına dikkat çekmektedir.

Kalıp sözler, günlük hayatta tanışma, selamlaşma, karşılaşma, hâl hatır sorma, iyi dileklerde bulunma, tebrik etme, kutlama, vedalaşma, teşekkür etme, özür dileme gibi durumlarda kullanılan merhaba, iyi günler, tanıştığımıza memnun oldum, ben de memnun oldum, teşekkür ederim, hoş geldiniz, ellerine sağlık, görüşmek üzere, hoşça kalın gibi kalıplaşmış ifadelerdir.

Gökdayı, “Günlük dilde sıkça karşılaşılan kalıp sözlerin yabancılar tarafından öğrenilmemesinin onların Türkçe ile iletişim kurmaları ve kültüre uygun davranmalarının önünde bir engel oluşturduğunu ve bu engelin söz konusu kalıp sözlerin Türkçe öğrenen yabancılar öğretilmesiyle aşılabileceğini belirtmektedir. Yabancılara Türkçe öğretimi sürecinde Türk kültürüne özgü kalıp sözlerden mutlaka faydalanması gerektiğini de

eklemektedir (Gökdayı, 2015). Buradan da anlaşıldığı gibi günlük iletişim sırasında kullandığımız kalıp sözlerden yabancılara Türkçe öğretiminde yararlanılması Türkçe öğrenen yabancıların iletişim kurmalarında kolaylık sağlayacaktır. Yabancılara Türkçe öğretiminin geçmişine baktığımızda öğretim materyallerinde kalıp sözlerin kullanıldığını görmekteyiz. Coşkun, yabancılara Türkçe öğretiminin tarihi sürecinde de kalıp sözlerin öğretimine önemli ölçüde yer verildiğini ve *Grammaire Turque À L'usage Des Français Etanglais* adlı eserde günlük konuşma dili öğretiminde “Iste ben gidejorum sziz khozsia kalın.”, “Alláh bereket verszin.”, “Dosztlár araszinda teklif yoktur.” gibi birçok ifadede kalıp sözlere rastlandığını belirtmektedir (Coşkun, 2014). Demir ve Yıldız, yabancılara Türkçe öğretiminde bildirişim konularına göre kalıp sözleri inceledikleri çalışmalarında kalıp sözlerin günlük yaşamda kalıplaşmış ifadelerle göre daha sık kullanıldığını ve kalıp sözlerin kullanımında bağlamın etkili olduğunu şu şekilde belirtmektedir: *Günlük yaşam içerisinde kalıp sözler diğer kalıplaşmış ifadelerle göre çok daha sık kullanılmaktadır. Bu nedenle daha çok gerçek anlamda kullanılmaları yaşamın ne kadar içerisinde olduklarının da bir göstergesi olarak sayılabilmektedir. Böylece kalıp sözlerin kullanımında bağlamın oldukça etkili olduğu söylenebilmektedir.* Ayrıca bir dil biriminin kullanım amacının çoğu zaman anlamından daha önemli olduğunu belirterek bazen anlamını bilmeden kullandığımız bir ifadeyle de iletişimin gerçekleşebildiğini ancak bu içi boş sözlerin öylece kullanılabileceği olarak da yorumlanmaması gerektiğini ifade etmektedir. Demir ve Yıldız'a göre kalıp sözler iletişimde kurtarıcı ifadelerdir. Uygun durumlarda anlamını sorgulamadan kullanılan kalıp sözler iletişimi devam ettirmektedir. Kalıp sözleri; atasözleri, deyimler, birleşikler, ikilemeler, argo sözler ve terimler gibi kalıplaşmış ifadeler içinde gösterirler (Demir ve Yıldız,2016).

Yabancılara Türkçe öğretiminde kalıp sözlerden yararlanılabilir. Türkçe öğrenmekte olan yabancı öğrenciler günlük hayatlarındaki çeşitli ortamlarda kalıp sözlerle karşılaşır. Bu genellikle sinema ve reklam filmleri, sosyal medya gibi ortamlarda kalıp sözlerin hangi durum ve olaylar karşısında kullanıldığına tanık olurlar. Kalıp sözleri tekrar tekrar duymaları öğrenmelerini kolaylaştırır. Bu durum ders kitaplarında kalıp sözlere yer verilmesinin gerekçesini ortaya koymaktadır. Bu gerçek ders kitaplarında kalıp sözlere ne kadar yer verilmektedir, sorusunu akla getirmektedir. Buradan yola çıkarak yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kalıp sözlerin incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kalıp sözlerin ne düzeyde kullanıldığının tespit edilmesi araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Ayrıca kitaplarda hangi kalıp sözlerin

kullanıldığı sorularına cevap aranacaktır. Bu amaçla Yedi İklim Türkçe öğretimi ders kitaplarında kullanılan kalıp sözler belirlenmiştir. Bu sözler kullanım amaçlarına göre tasnif edilerek sayıları ve kullanım sıklıkları tespit edilmiştir.

Bu çalışma kalıp sözlerin ders kitaplarında kullanım düzeylerini göstermek açısından önem taşımaktadır. Çalışma ile kalıp sözlerin yabancılara Türkçe öğretimindeki rolüne dikkat çekilmek istenmektedir. Ayrıca öğretim kitaplarında kalıp sözlere yeterince yer verilmesi gerektiği konusunda farkındalığı artırması beklenmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında kalıp sözlere daha fazla yer verilmesinin Türkçe öğretimine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Öğrencilerin günlük hayatlarında bu sözleri sıkça duymaları konuşurken kullanmalarına sebep olacaktır. Böylece konuşma becerisini geliştirmelerine zemin hazırlayacaktır. Dolayısıyla onların Türkçeyi öğrenmede öz güven geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarının temel düzeylerinde kalıp sözlere konularla ilişkili olarak daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

1.1 Problem

Kitapları kalıp sözleri kullanım düzeyleri açısından incelerken şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Yedi İklim Türkçe A1 ve A2 ders kitaplarında hangi tür kalıp sözler kullanılmıştır?
2. Yedi İklim Türkçe A1 ve A2 ders kitaplarında kalıp sözlerin kullanım düzeyleri nelerdir?

1.2 Amaç

Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında bir söz varlığı ögesi olarak yer alan kalıp sözleri belirlemek, kullanım amaçlarına göre sınıflandırmak ve kalıp ifadelerin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılmasının önemine dikkat çekmektir. Bu amaçla yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarından Yedi İklim Türkçe A1 ve A2 seviyelerinde kullanılan kalıp sözler belirlenmiş, ders kitaplarında yer alan kalıp sözlerin kullanım düzeyleri tespit edilerek değerlendirilmiştir. Kitapları kalıp sözleri kullanım düzeyleri açısından incelerken şu sorulara cevap aranmıştır.

2.YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini yabancılara Türkçe öğretimi kitapları oluşturmaktadır. Örneklem olarak Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe A1 ve A2 düzeyi ders kitapları seçilmiştir. Yedi İklim Türkçe A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarından elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227).

Bu çalışmada Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe A1 ve Yedi İklim Türkçe A2 seviyesi ders kitapları incelenmiştir. Öncelikle kitaplarda bulunan kalıp sözler tespit edilmiştir. Ardından kalıp sözler kullanım amaçlarına göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma kalıp sözlerin kullanım amaçları dikkate alınarak yapılmıştır. Buna göre kitaplarda kullanılan kalıp sözler; selamlaşma, tanışma, karşılaşma, hâl hatır sorma, vedalaşma, özür dileme ve iyi dileklerde bulunma biçiminde sınıflandırılmıştır.

2.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

3. BULGULAR

Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı, 8 üniteden oluşmaktadır. Her bir ünite 3 konu yer almaktadır. Örneğin Tanışma ünitesinde “Merhaba, Nerelisiniz? ve Karşılaşma Selamlaşma” konuları bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde A1 seviyesindeki Türkçe ders kitabında yer alan üniteler ve üniteler içinde yer alan konularda geçen kalıp sözlerin sayısal değerleri kullanım alanlarına göre tasnif edilerek tablo hâlinde gösterilmiştir. Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarındaki kalıp sözler tasnif edilerek tablolarla gösterilmiştir. Sınıflandırma kitaptaki kalıp sözlerin kullanım amaçları göz önüne alınarak yapılmıştır. Bu tasnif, kitapta kullanılan kalıp sözleri kapsamaktadır.

Tablo 1. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabındaki Kalıp Sözlerin Kullanım Amaçlarına Göre Sınıflandırılması

Ünite	Konu	Selamlaşma	Tanışma	Karşılama	Hal Hatır Sorma	Vedalaşma	Özür Dileme	İyi Dileklerde Bulunma	Toplam
1. Ünite TANIŞMA	Merhaba	18	10	1	6	6	1		42
	Nerelisiniz?	3		1		4	1		9
	Karşılama Selamlaşma	8	2	2	6	21			39
2. Ünite AİLEMİZ	Ailem ve Ben		2						2
	Evim								
	Adresim								
3. Ünite GÜNLÜK HAYAT	Saat Kaçta?	1		2		1			4
	Ne kadar?			2		1		3	6
	Kaç Lira?							3	3
	Nerede?	3	1					3	7
4. Ünite ÇEVREMİZ	Bizim Sokağımız	6	1	2			6		15
	Ne Nerede?								
	Bir Haftalık Planımız	2		1					3
5. Ünite MESLEKLER	Meslekleri Tanıyalım	1					1		2
	Ne Olmak İstiyorsun?	2		6				2	10
	Hobilerim	1		1				2	4
6. Ünite ULAŞIM	Yolculuk Nereye?	2		2		2			6
	Trafikte	3							3
	Bugün Hava Nasıl?					1			1
7. Ünite İLETİŞİM	Telefon	1		2		6			9
	Bilgisayara ve İnternet	1					1		2
	Yüz Yüze	2		2	3		2	1	10
8. Ünite TATİL	Hafta Sonu	3				1			4
	Yaz Tatili								
	Bayram			1				14	15
TOPLAM		57	16	25	15	43	12	25	191

Tablo 1’de görüldüğü gibi en fazla kalıp söze Tanışma ünitesi Merhaba ve Karşılama Selamlaşma konularında yer verilmiştir. Merhaba konusunda 18 selamlaşma, 10 tanışma, 1 karşılama, 6 hâl hatır sorma, 6 vedalaşma, 1 özür dileme türü olmak üzere toplam 42 kalıp söze yer verilmiştir. Karşılama Selamlaşma konusunda ise 8 selamlaşma, 2 tanışma, 2 karşılama, 6 hâl hatır sorma, 21 vedalaşma olmak üzere toplam 39 kalıp söz kullanıldığı görülmektedir.

Şimdi en fazla kalıp sözün yer aldığı Tanışma ünitesinde kullanılan kalıp sözlerin neler olduğuna göz atalım. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere ünite kullanım sıklığına göre

sırayla “merhaba, günaydın, ben de memnun oldum, iyi günler, memnun oldum, görüşmek üzere” sözleridir. Bunlardan merhaba 22 defa, günaydın 11 defa, ben de memnun oldum 10 defa, iyi günler ve memnun oldum kalıp sözleri 8 defa, görüşmek üzere ise 5 defa kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ünite	1.Konu	Konu	Konu	Kalıp Sözlerin Toplamı
1. Ünite TANIŞMA	Merhaba	Nerelisiniz?	Karşılaşma Selamlaşma merhaba 4 günaydın 5 iyi günler 4 iyi akşamlar 5 iyi geceler 1 güle güle 3 görüşmek üzere 3 elveda 3 hoş geldiniz 3 hoş bulduk 3 hoşça kal 4 afiyet olsun 1 nasılsınız 2 sen nasılsın 1 teşekkür ederim iyiyim 1 teşekkür ederim ben de iyiyim 2 teşekkür ederim 2	merhaba 22 günaydın 11 iyi günler 8 memnun oldum 8 ben de memnun oldum 10 görüşmek üzere 5
	merhaba 16 günaydın 2 benim adım4 sizin adınız ne 2 memnun oldum 7 ben de memnun oldum 8	merhaba 2 günaydın 4 iyi günler 4 tanıştığımızıza memnun oldum 1 ben de memnun oldum 2 sen nasılsın 2 teşekkür ederim 2 ben de iyiyim 1 hoş geldiniz 1 nasılsınız 1 görüşmek üzere 2 hoşça kalın 1 eline sağlık 1 affedersiniz 2	47	112
2.Ünite AİLEMİZ	Ailem ve Ben merhaba 3 benim adım 4	Evim merhaba benim adım 2	Adresim benim adım2 merhaba 3	Merhaba 5 benim adım4 9
3.Ünite GÜNLÜK HAYAT	Saat Kaçta? merhaba hoş geldiniz hoş bulduk teşekkür ederim iyi yolculuklar	Ne kadar? Kaç Lira? hayırlı işler 4 kolay gelsin teşekkür ederim 2 hoş geldiniz buyurun paranızın üstünü sağ olun 3 yine bekleriz 2 merhaba 2 nasılsınız	Nerede? Ne Zaman? Merhaba 4 benim adım hayırlı işler güle güle kullan hayırlı olsun bereket versin üstü kalsın	merhaba 7 hayırlı işler 5 teşekkür ederim 3

		ben de iyiyim gözünüz aydın hoşça kalın güle güle buyurun efendim iyi günler 2		
	5	24	10	39
4. Ünite ÇEVREMİZ	Bizim Sokağımız affedersiniz 2 teşekkür ederim 2 rica ederim 2 iyi günler 2 özür dilerim önemli değil rahatsız ettim hoş geldin hoş bulduk merhaba 2 benim adım	Ne Nerede? affedersiniz 5 teşekkür ederim 4 merhaba 3 rica ederim 2 iyi günler	Bir Haftalık Planımız benim adım iyi günler 2 hoş geldiniz ne arzu edersiniz neler var merhaba 2 nasılsın teşekkür ederim, iyiyim	affedersiniz 7 teşekkür ederim 7 iyi günler 5 rica ederim 4
	16	15	10	41
5. Ünite MESLEKLER	Meslekleri Tanıyalım Merhaba Nasılsın Teşekkür ederim, iyiyim Affedersiniz buyurun	Ne Olmak İstiyorsun? iyi günler 5 Hoş geldiniz Teşekkür ederim Rica ederim Geçmiş olsun 2 Buyurun 2	Hobilerim Merhaba kolay gelsin Buyurun 6 efendim Hoş geldiniz Teşekkür ederim Elinize sağlık Borcum ne kadar? Bereket versin Sağ olun	Buyurun 9 iyi günler 5
	5	12	15	32
6. Ünite ULAŞIM	Yolculuk Nereye? hoş geldiniz İyi günler Hoşça kalın merhaba 2 Hoş geldin Hoş bulduk Teşekkür ederim	Trafikte Merhaba 3 Benim adım 3	Bu Gün Hava Nasıl? Güle güle İyi fikir	Merhaba 5
	8	6	2	16
7. Ünite İLETİŞİM	Telefon Buyurun 3 İyi günler 7	Bilgisayar ve İnternet Merhaba özür dilerim	Yüz Yüze iyi ki doğdun 2 merhaba 2	İyi günler 8 teşekkür ederim 4

	Teşekkür ederim 3		kusura bakma	
	Biz teşekkür ederiz		nasılsın	
	Hayırlı olsun		çok şükür iyiyim	
	Güle güle kullanınız		Sen nasılsın	
			ben de iyiyim	
			hayırdır inşallah	
			iyi günler	
			efendim	
			hoş geldiniz	
			affedersiniz	
			teşekkür ederim	
			inşallah	
	16	2	16	34
	Hafta Sonu		Bayram	
	Merhaba		Hoş geldiniz bayramın	
	Hoşça kal		mübarek olsun	
	Günaydın 2		6	bayramın mübarek
8. Ünite	Efendim	Yaz Tatili	bayramınız kutlu	olsun 6
TATİL	buyurun		olsun 3	bayramınız kutlu
			senin de kutlu olsun 2	olsun 3
			iyi bayramlar 2	
			hepimizin bayramı	
			mübarek olsun	
			amin.	
	6	0	18	24

Yedi İklim Türkçe A1 kitabında 57 selamlaşma, 16 tanışma, 25 karşılaşma, 15 hâl hatır sorma, 43 vedalaşma, 12 özür dileme, 25 iyi dileklerde bulunma türü kalıp söz kullanılmıştır. Kitap bütününde farklı türlerde toplam 191 kalıp sözün kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kitap bütününde kullanım amaçlarına göre 7 türde sınıflandırılan kalıp sözler, kullanım sıklıklarına göre şöyle sıralanmaktadır:

Yedi İklim Türkçe A1 ders kitabında “merhaba” 39, “iyi günler”26, “teşekkür ederim” 14, “günaydın” 11, “ben de memnun oldum” 10, “buyurun” 9, “memnun oldum” 8, “affedersiniz” 7, “bayramın mübarek olsun” 6, “hayırlı işler” 5, “görüşmek üzere” 5, “rica ederim” 4 ve “bayramınız kutlu olsun” 3 defa kullanılmıştır.

Tablo 2. Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabındaki Kalıp Sözlerin Kullanım Amaçlarına Göre Tasnifi

Ünite	Konu	Selamlaşma	Tanışma	Karşlaşma	Hal Hatır Sorma	Vedalaşma	Özür Dileme	İyi Dilekte Bulunma	Toplam
1. Ünite ZAMAN MEKÂN	Geçmiş, Şimdi, Gelecek Zaman Planlaması Farklı Şehirler, Farklı Hayatlar			3		3		1	7
2. Ünite SAĞLIKLI YAŞAM	Her Şeyin Başı Sağlık Dünyamız Kirleniyor Trafik Canavarı				2			3	3
3. Ünite SOSYAL ETKİNLİKLER	Okumayı Seviyorum Hangi Filme Gidelim? Spor Yap Zinde Kal		1	2		1		1	4
4. Ünite GÜZEL ÜLKEM	Her Yer Tarih Dört Mevsim Yedi Bölge Tatlı Yiyelim, Tatlı Konuşalım	1		1		1			3
5. Ünite ÜRETİMDEN TÜKETİME	Üretim Tüketim İş Yemeği Alışveriş			2				2	4
6. Ünite DUYGULAR	Mektup Yazalım Mutlu Olmak Gülelim Eğlenelim	1		3		3	1	1	3
7. Ünite TEKNOLOJİ VE İLETİŞİM	Elektrikli Ev Eşyaları Büyülü Cam Televizyon Bitkiler, Hayvanlar ve Biz	2		4					6
8. Ünite İNSAN VE TOPLUM	Kişilik Tipleri Başarının Anahtarı Elimde Empati Kuruyorum	2		2	7			1	11
TOPLAM		10	2	19	11	8	2	13	66

Tablo 2’de ise en fazla kalıp sözü İnsan ve Toplum Teması Kişilik Tipleri konusunda kullanıldığı görülmüştür. Kişilik Tipleri konusunda 11 kalıp söz kullanılmıştır. Bunların 7’si hâl hatır sorma, 2’si selamlaşma, 2’si karşılaşma türü kalıp sözlerdir.

Ünite	1. Konu	Konu	Konu	Kalıp Söz Toplamı	
1. Ünite ZAMAN MEKÂN	Geçmiş, Şimdi, Gelecek	Zaman Planlaması	Farklı Şehirler, Farklı Hayatlar	Allah’a ısmarladık 2	
	Teşekkür ederim elbette maalesef		gözün aydın çok sevindim	iyi günler 2 teşekkür ederim 2	
	vaktim yok		güle güle	maalesef	
	çok iyi olur		Allah’a ısmarladık 2	vaktim yok	
			iyi günler 2	çok iyi olur	
			buyurun	çok sevindim	
			Teşekkür ederim	güle güle	
				buyurun	
	5	0	9	13	
2. Ünite SAĞLIKLI YAŞAM	Her Şeyin Başı Sağlık	Dünyamız Kirleniyor	Trafik Canavarı	çok yaşa 5	
	çok yaşa 5		Lütfen dikkat	iyi günler 4	
	sen de gör 3		İyi misin	iyi günler 2	
	iyi yaşa 3		Neler oluyor	buyurun	sen de gör 3
	buyurun		Merak etme	çok şükür	iyi yaşa 3
	hoş geldiniz		Sakin ol	lütfen	buyurun 2
elbette					
	iyi günler 2				
	16	4	6	26	
3. Ünite SOSYAL ETKİNLİKLER	Okumayı Seviyorum	Hangi Filme Gidelim?	Spor Yap, Zinde Kal	benim adım 4	
	benim adım 4		Merhaba	Teşekkür ederim 2	
			Teşekkür ederim 2	Efendim 2	
			Teşekkür ederiz	Teşekkür ederiz	
			Hoş geldiniz	Hoş geldiniz	
			Efendim	Hoş geldiniz	
			Teşekkür ederim 2	Evet haklısın	
			Elbette	Tabii	
			Ne kadar	İyi olur	
			Maalesef	Teşekkür ederim	
			Rahatsız etmeyin	İyi seyirler	
				Elbette	
		Ne kadar			
		Maalesef			
		Rahatsız etmeyin			
	4	5	10	19	

4. Ünite GÜZEL ÜLKEM	Her Yer Tarih			Tatlı Yiyelim, Tatlı Konuşalım	Merhaba Nerelerdesin Ne güzel Tabii	
	Merhaba			Affedersiniz	Iyi günler	
	Nerelerdesin			Merhaba	Evet efendim	
	Ne güzel		Dört Mevsim Yedi Bölge	Tabii	Peki	
	Tabii			Buyurun	Görüşmek üzere	
	Iyi günler			Haklısın	Konuşalım	
	Evet efendim			Afiyet olsun	Affedersiniz	
	Peki			2	Merhaba	
	Görüşmek üzere				Tabii	
	Tamam	2			Buyurun Haklısın Afiyet olsun	2
10	0		8	18		
5. Ünite ÜRETİMDEN TÜKETİME				Alışveriş	Evet 4 Buyurun 2	
			İş Yemeği	Evet	Hoş geldiniz 2	
	Üretim-Tüketim		Teşekkür ederiz	Buyurun	Efendim 3	
	Özür dilerim		Evet 2	2	Güle güle giyin	
	Evet		Efendim 2	Hoş geldiniz	Hayırlı işler	
	Elbette		Hayır	2	Elbette	
	Mesela			Güle güle giyin	Mesela	
				Efendim Hayırlı işler	Özür dilerim Teşekkür ederiz Hayır	
4	6		8	18		
6. Ünite DUYGULAR					Teşekkür ederim 4	
			Mutlu Olmak		Iyi günler 2	
	Mektup Yazalım		Ne güzel		Tabii 2	
	Merhaba		Tabii 2		Afiyet olsun 2	
	Ne yazık ki		Hoş geldiniz 2		Hoş geldiniz 2	
	Sevgilerimle		Tamam		Merhaba	
	Teşekkür ederim		Iyi günler 2		Ne yazık ki	
	Affedersiniz		Teşekkür ederim 3		Sevgilerimle	
	Çok üzgünüm		Afiyet olsun 2	Gülelim, Eğlenelim	Affedersiniz	
	Benim adım		Elbette		Çok üzgünüm	
			Buyursunlar		Benim adım	
			Peki		Ne güzel	
		Niye zahmet ettiniz		Tamam		
		Selam söyle		Elbette		
		Görüşmek üzere		Buyursunlar		
		Güle güle		Peki		

				Niye zahmet ettiniz
				Salam söyle
				Görüşmek üzere
				Güle güle
	7	20	0	27
				Benim adım 2
				Buyurun
				Hoş geldiniz 2
				Hoş bulduk
7. Ünite				peki
TEKNOLOJİ VE				Elbette
İLETİŞİM				Efendim
				İyi günler
				Merhaba
				Nasılsın
				Teşekkür ederim, iyiyim
				Bitkiler, Hayvanlar ve Biz
	10	4	0	13
				teşekkür ederim 4
				Günaydın 2
				Buyurun 2
				Hoş geldiniz
8. Ünite				Nasılsınız
İNSAN VE				Hoş bulduk
TOPLUM				Çok şükür, iyiyim
				Siz nasılsınız
				Ben de iyiyim
				Başarımın Anahtarı
				Elimde
				Empati Kuruyorum
	14	0	0	14

Yedi İklim Türkçe A2 ders kitabında toplam 66 kalıp söz kullanılmıştır. Bunların 10'u selamlaşma, 2'si tanışma, 19'u karşılaşma, 11'i hâl hatır sorma, 8'i vedalaşma, 2'si özür dileme ve 13'ü iyi dileklerde bulunma türü kalıp sözlere aittir. Kitapta geçen kalıp sözler ise kullanım sıklıklarına göre şöyledir.

Yedi İklim Türkçe A2 ders kitabında “iyi günler”10, “teşekkür ederim” 14, “hoş geldiniz” 8, “buyurun” 8, “benim adım”7, ”efendim” 6, “çok yaşa” 5, “elbette”, “evet” ve “afiyet olsun” 4'er. “görüşmek üzere” ve “günaydın” 22'ser. “hoş bulduk”, “Niye zahmet ettiniz”, “Selam söyle” gibi bir çok kalıp söz birer defa kullanılmıştır.

Yedi İklim Türkçe A1 ve A2 ders kitaplarını kalıp sözleri kullanım düzeyleri açısından karşılaştırdığımızda A1 kitabında daha fazla kalıp sözün kullanıldığı görülmektedir. Bu

durum konuların günlük hayatla doğrudan ilişkili olmasıyla ilgilidir. Çünkü kalıp sözler günlük hayatın çeşitli olay ve durumlarında kullanılmaktadır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bir dilin temel işlevi kuşkusuz iletişim aracı olmasıdır. Dil iletişimi sağlarken o dili konuşan toplumun kültürünü de beraberinde aktarır. Bunu yaparken dilin söz varlığından yararlanır. Dilde yer alan kelimeler, deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp sözler o dilin söz varlığını oluşturur. Söz varlığının bütün bu unsurları gibi kalıp sözler de o dili kullanan toplumun yaşayış biçimi, gelenek ve inançlarını yansıtır. Bu anlamda kalıp sözler dilin kültür aktarımını sağlamada önemli bir işleve sahiptir. Bu da bize yabancılara Türkçe öğretiminde kalıp sözler kullanmanın kültür aktarımı açısından önemli ve gerekli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında kalıp sözlerin sıklıkla kullanılması gerekmektedir.

Yedi İklim Türkçe Ders kitapları söz varlığı içinde kalıp sözlerin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Türkçe öğretiminde yabancı öğrencilerin kelime hazinesi bakımından dikkat çekici bir rol oynadığı söylenebilir. Kitaplarda tespit edilen kalıp sözlerin sıklığı ve kullanım türleri Türkçenin zengin anlatım yollarının kazandırılması bakımından önemli katkılar sağlayabilir. Şimdi A1 kitabında yer alan kalıp sözlerin kullanım sıklıklarını tablo ile gösterelim.

Tablo 3. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı Kalıp Sözlerin Türlerine Göre Kullanım Sıklıkları

Kalıp Sözler	Kullanım Sıklık Oranları
Selamlaşma	% 29
Tanışma	% 8
Karşılaşma	% 13
Hâl Hatır Sorma	% 7
Vedalaşma	% 22
Özür Dileme	% 6
İyi Dileklerde Bulunma	% 13

A1 kitabında kalıp sözlerin türlerine göre kullanım sıklıkları şöyledir. Bu kitapta %29 selamlaşma, %8 tanışma, % 13 karşılaşma, %7 hâl hatır sorma, % 22 vedalaşma, %6 özür

dileme ve %13 iyi dileklerde bulunma türünde kalıp söz kullanılmıştır. Bunlardan sıklık düzeyi en yüksek olan %29 oranla selamlaşmadır. Onu %22 sıklıkla vedalaşma izlemektedir.

A1 kitabında en çok kullanılan kalıp söz, selamlaşma türündeki “merhaba” sözüdür. Kitap bütününde 36 defa “merhaba” sözü kullanılmıştır. Bunu “iyi günler” ve “teşekkür ederim” sözleri izlemektedir. “iyi günler” sözünün 26 defa “teşekkür ederim” sözünün ise 14 defa kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca 11 “günaydın”,10 “ben de memnun oldum”, 9 “buyurun”, 8 “memnun oldum” 7 “affedersiniz” 6 “bayramın mübarek olsun”, 5 “hayırlı işler” ve “görüşmek üzere”, 4 “rica ederim” ve 3 “bayramınız kutlu olsun” kalıp sözlerinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Kalıp sözlerin A2 kitabındaki kullanım sıklıkları ise şöyledir.

Tablo 4. Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabı Kalıp Sözlerin Türlerine Göre Kullanım Sıklıkları

Kalıp Sözler	Kullanım Sıklık Oranları
Selamlaşma	% 15
Tanışma	% 3
Karşılaşma	% 28
Hâl Hatır Sorma	% 16
Vedalaşma	% 12
Özür Dileme	% 3
İyi Dileklerde Bulunma	% 19

A2 kitabında ise %15 selamlaşma, %3 tanışma, %28 karşılaşma, %16 hâl hatır sorma, %12 vedalaşma, %3 özür dileme ve %19 iyi dileklerde bulunma oranlarında kalıp söz kullanılmıştır. Bu kitapta %28 oranla en sık kullanılan kalıp sözler karşılaşma türündedir. Onu %19 sıklıkla iyi dileklerde bulunma türü sözler izlemektedir. Buradan hareketle A2 kitabında kalıp sözler kullanım sıklıklarına göre karşılaşma, iyi dileklerde bulunma, hâl hatır sorma, selamlaşma, vedalaşma ve aynı oranlarda olan tanışma, özür dileme biçiminde sıralanabilir.

A2 kitabında en çok kullanılan kalıp söz, “teşekkür ederim” sözüdür. Bu söz 14 defa kullanılmıştır. Bunu “iyi günler”, “Hoş geldiniz” ve “buyurun” sözleri izlemektedir. “İyi günler” 10, “Hoş geldiniz” ve “buyurun” 8 defa kullanılmıştır. Ayrıca 7 defa “Benim adım ”, 6 defa “efendim”, 5 defa “çok yaşa”, 4’er defa “evet”, “afiyet olsun” ve “elbette”,3’er defa da

“sen de gör” ve “iyi yaşa”, 2’şer defa da “affedersiniz”, “Allah’a ısmarladık”, “görüşmek üzere” ve “Günaydın” kullanıldığı belirlenmiştir.

Türkçenin kalıp sözler bakımından çok zengin söz varlığına sahip olmasına rağmen Türkçe öğretim kitaplarında daha çok günlük hayatta karşılaşılan kalıp sözlere yer verildiği görülmüştür.

Bulgulara dayalı olarak elde edilen sonuçlara göre yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarından olan Yedi İklim Türkçe ders kitaplarının A1 ve A2 düzeylerinde kalıp sözlerin kullanım sıklıkları A1 düzeyi dışında oldukça düşüktür. Bu durum bir eksiklik olarak nitelendirilmese bile söz konusu ders kitaplarında Türkçenin kalıp sözlerine konuların bağlamıyla ilişkili olarak daha fazla yer verilebilir. Son olarak yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarının her ünitesinde kalıp sözlere yer verilebilir. Bitaplarda konuşma ve yazma etkinlikleri tasarlanırken kalıp sözlerden daha fazla yararlanılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2006). *Ana Dilimizin Söz Denizinde*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Baş, B. (2011). Söz Varlığı İle İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler. *TÜBAR Bahar /2011, 19, 27-61.*
- Canbulat, M. ve Dilekçi, A. (2013). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Kalıp Sözler ve Öğrencilerin Kalıp Sözleri Kullanma Düzeyleri. Turkish Studies, Summer/2013, 8/7, 217-232.*
- Coşkun, O. (2014). Grammaire Turque À l Usage des Français et Anglais Kitabında Hedef Dillere Aktarılan Deyim ve Kalıpların Çeviride Eşdeğerlilik Équivalence Yöntemine Göre Tahlili. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi, 1/ 1, Yaz-2014, 19-40.*
- Demir, M. ve Yıldız, F. U. (2016). Yabancı Dil Olarak Türkçede Bildirişim Konularına Göre Kalıp Sözler. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi Ağustos/2016, 2(2), 1-28.*
- Gökdayı, H. (2011). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig, Kış /2008, 44, 89-110.*
- Kara, M. ve Memiş, M. R. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Kalıp İfadeleri Kullanmadaki Yeterlilik Düzeyleri. *International Journal of Languages Education and Teaching. UDES 2015 Özel sayısı, 1670-1681.*
- Şimşek, N. D. (2015). Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlişkisel Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS) July 2015 : Special Issue 3, 809-827.*
- Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.